

MUZEALNICTWO I POPULARYZACJA ARCHEOLOGII

ALEKSANDRA SZYMAŃSKA

NOWE ODKRYCIA ARCHEOLOGICZNE NA POMORZU GDAŃSKIM
W LATACH 1966—1967

W latach 1966—1967 Konserwator Zabytków Archeologicznych na województwo gdańskie wspólnie z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku przeprowadzili na terenie województwa gdańskiego 23 badania ratownicze i 48 badań powierzchniowych.

Z podanej liczby badań ratowniczych do najciekawszych obiektów archeologicznych należy zaliczyć następujące stanowiska:

1. Pruszcz Gdański, pow. Gdańsk — cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i rzymskiego. Podczas badań prowadzonych w 1967 r. odkryto 216 grobów, w tym 183 ciałopalne i 33 szkieletowe, kontynuację prac zaplanowano na r. 1968.

2. Luzino, pow. Wejherowo — badania w latach 1966—1967 prowadzone były na cmentarzysku kultury łużyckiej (Hallstatt C). Uzyskane materiały są przygotowane do druku.

3. Będziszyn, pow. Gdańsk — osada kultury wschodniopomorskiej z okresu halsztackiego, wczesno- i środkowolateńskiego. Badania prowadzone w latach 1966—1967 będą kontynuowane w najbliższym sezonie wykopaliskowym.

4. Bojano, pow. Wejherowo — cmentarzysko pomorskie. Prace ratownicze prowadzone w 1967 r., przewidziane są także w latach następnych.

5. Pręgowo, pow. Gdańsk — cmentarzysko kultury pomorskiej; badania prowadzone były w 1966 r. Materiały uzyskane z powyższego cmentarzyska są przygotowywane do druku.

6. Chmielonko, pow. Kartuszy — cmentarzysko kultury pomorskiej; badania prowadzone były w 1966 r., uzyskane materiały zostały już opublikowane¹.

Niniejszy artykuł zawiera opis 6 dalszych stanowisk archeologicznych z lat 1966—1967, znanych nam z badań ratowniczych bądź też z ustnych informacji przypadkowych odkrywców. Dotyczą one głównie cmentarzysk kul-

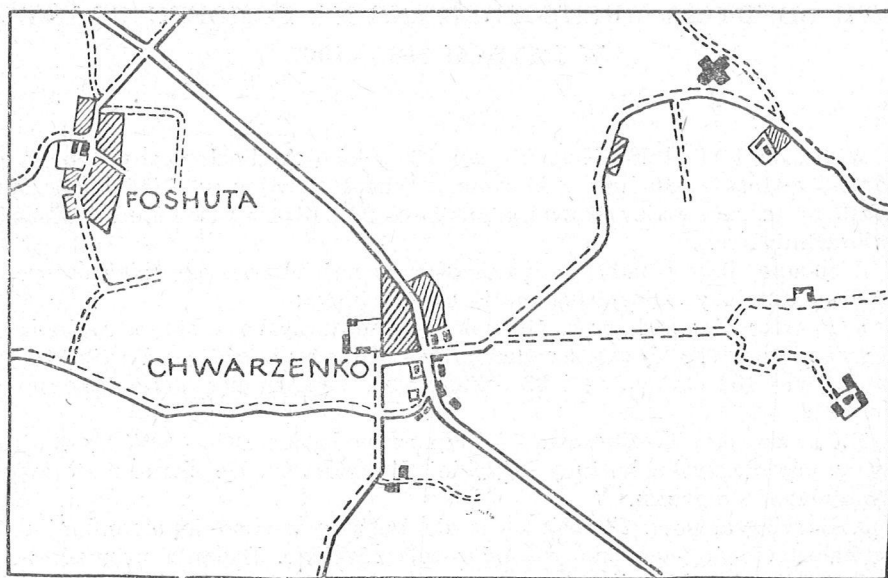
¹ A. Szymańska, *Nowe odkrycia na Pomorzu Gdańskim z lat 1964—1965*, „Pomorania Antiqua”, t. II, 1968, s. 359.

tury pomorskiej, gdzie odsłonięte groby łącznie z inwentarzem uległy przeważnie częściowemu zniszczeniu. Są to stanowiska w następujących miejscowościach: Niesiołowice, Załakowo i Załęże (pow. Kartuszy), Lublewo, pow. Lębork, i Chwarzenko, pow. Kościerzyna. Jedynie w Elblągu odsłonięty został grób z okresu rzymskiego.

Opisane niżej stanowiska podane są w porządku alfabetycznym.

Chwarzenko, pow. Kościerzyna

Na polu Stanisława Miętkiego, na wzgórzu położonym po prawej stronie polnej drogi prowadzącej od szosy Kościerzyna — Foshuta do Starych Polaszek (ryc. 1), został odsłonięty i częściowo zniszczony grób skrzynkowy,

Ryc. 1. Chwarzenko, pow. Kościerzyna. Plan sytuacyjny stanowiska, skala 1 : 25 000

Fig. 1. Chwarzenko, Kościerzyna district. Site situation plan, scale 1 : 25 000

zawierający 5 popielnic i kolczyk brązowy. Powyższy grób oraz inwentarz, którego odkrycia dokonano w 1964 r.², datowany był na okres Hallstatt D.

W r. 1967 Muzeum Archeologiczne w Gdańsku otrzymało w darze od wyżej wymienionego gospodarza drugi kolczyk brązowy, podobny do wzmiankowanego, pochodzący z tego samego grobu. Kolczyk wykonany jest z cienkiego drutu o przekroju okrągłym, posiadającego średnicę 0,1 cm. Nanizane na niego dwa łańcuszki brązowe są wykonane bardzo precyzyjnie z małych, jednakowej wielkości ogniwek, oraz trzy paciorki z niebieskiego szkliwa.

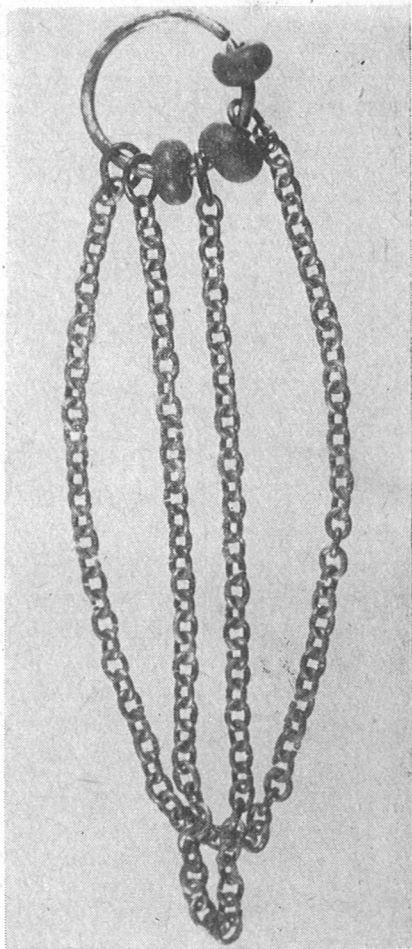
² A. Szymańska, *Chrońmy zabytki archeologiczne*, „Z otchłani wieków”. R. 31, z. 2, 1965, s. 138.

Paciorki posiadają kształt kulisty, średnica ich w przybliżeniu wynosi 0,7 cm, otwór 0,2 cm (ryc. 2). Stan zachowania kolczyka jest dobry, łańcuszki pokryte są zielonkawą patyną.

Zabytek stanowi własność Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, zainwentaryzowany jest pod numerem 1967 : 42.

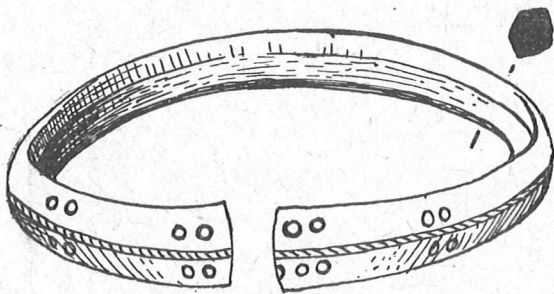
Elbląg

W czasie robót na ul. Grunwaldzkiej nr 110 dokonano przypadkowego odkrycia grobu, który uległ zniszczeniu. Przybyły na miejsce archeolog zdołał uratować 1 bransoletę brązową, ułamek grubościennego naczynia o nieco schropowanej powierzchni i 3 przepalone kości ludzkie. Wzmiankowana bransoleta o przekroju soczewkowatym i poszerzonych nieco końcach zdobiona jest poziomą, dookolną, karbowaną bruzdą oraz parami „oczek” występujących naprzeciwlegle w jednakowych odległościach (ryc. 3). Bransoleta pokryta zielonkawą patyną datowana jest na okres wpływów rzymskich. Posiada wymiary 7×6 cm; grubość — 1 cm. Zainwentaryzowana jest pod pozycją 1967 : 47.

Ryc. 2. Chwarzenko, pow. Kościerzyna. Ozdobny kolczyk brązowy z grobu skrzynkowego, skala 1 : 1

Fig. 2. Chwarzenko, Kościerzyna district. Ornamental bronze ear-ring from a case grave, scale 1:1

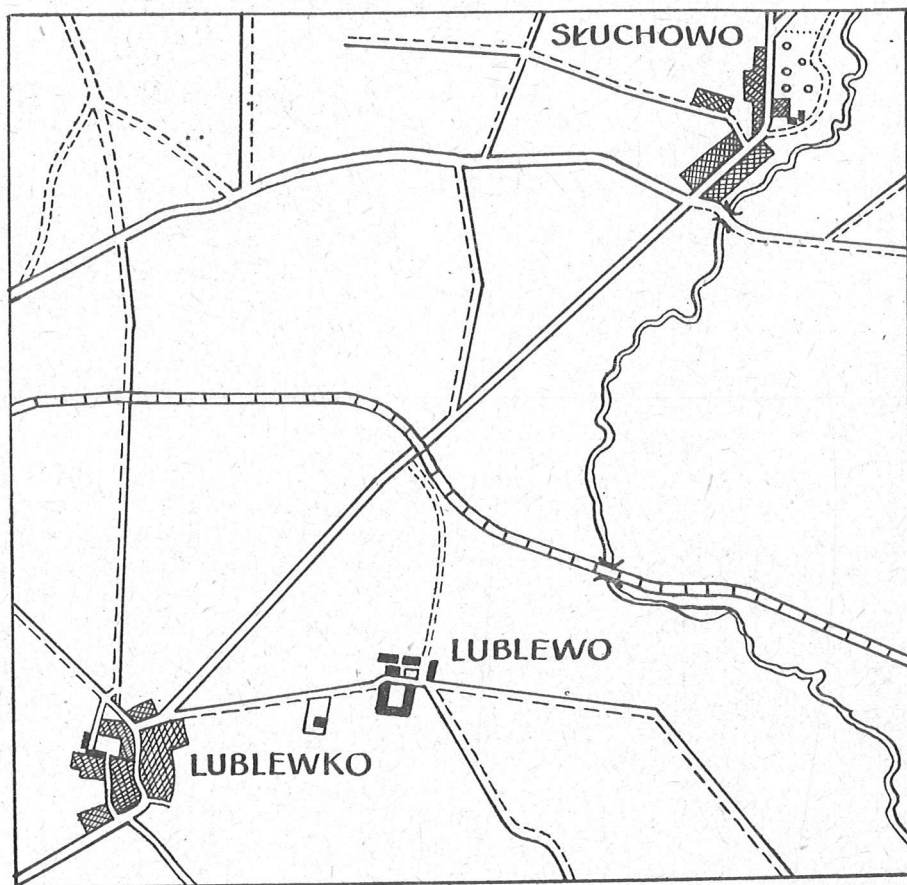
Ryc. 3. Elbląg, m.p. Bransoleta brązowa, skala 1 : 1

Fig. 3. Elbląg, county town. Bronze bracelet, scale 1 : 1

Lublewo, pow. Lębork

Kierownik Muzeum w Lęborku, W. Kołodziejski, powiadomił Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, że na terenie wsi Lublewo znajduje się cmenta-

rzysko grobów skrzynkowych. Leży ono na niezbyt wysokim wzgórzu, w pobliżu zabudowań SHR Lublewo, po lewej stronie szosy prowadzącej ze Słuchowa do Lublewka, pomiędzy drogą SHR a linią energetyczną (ryc. 4). Z powodu systematycznego niszczenia cmentarzyska podczas prac rolnych zostały przeprowadzone w dniach od 14 do 28 IX 1967 r. z ramienia Konserwatora Zabytków Archeologicznych na województwo gdańskie badania ratownicze, którymi kierowała mgr E. Skarbek.

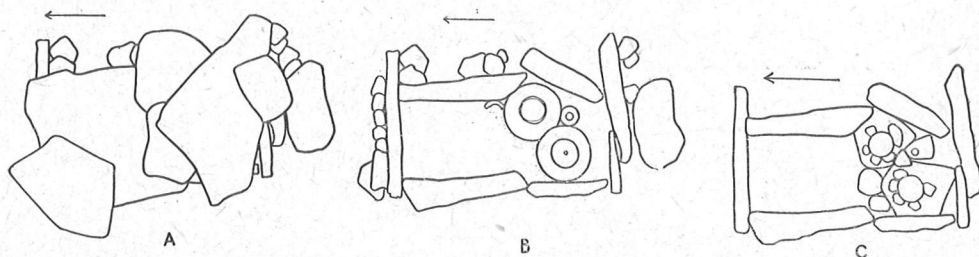
Ryc. 4. Lublewo, pow. Lębork. Plan sytuacyjny stanowiska, skala 1 : 30 000

Fig. 4. Lublewo, Lębork district. Site situation plan, scale 1 : 30 000

Głównym ich celem, było odsłonięcie i eksploatacja nie naruszonych dotychczas grobów, zabezpieczenie inwentarza pochodzącego ze zniszczonych grobów oraz wykonanie ogólnego planu cmentarzyska z uwzględnieniem wszystkich obiektów.

W wyniku krótkotrwałych prac odsłonięto 13 grobów, spośród których najciekawszy był grób nr 3 — skrzynkowy. Wystąpił on na głębokości 40 cm poniżej powierzchni ziemi; przykryty był z góry trzema dużymi i kilkoma

mniejszymi, płaskimi kamieniami (ryc. 5A). Skrzynia jego złożona z kilku płaskich, dużych kamieni tworzyła prostokąt; od strony północnej i południowej na zewnątrz znajdowało się po kilka drobnych otoczek. Grób o wymiarach: długość 110 cm, szerokość 40 cm i głębokość 50 cm, usytuowany był

Ryc. 5. Lublewo, pow. Lębork. A—C grób skrzynkowy kultury pomorskiej, skala 1:40

Fig. 5. Lublewo, Lębork district. A—C Pomeranian culture case grave, scale 1:40

na osi północ-południe. Inwentarz grobu w części południowej stanowiły dwie popielnice gliniane, przykryte pokrywami, oraz mały dzbanek-przystawka (ryc. 5B). Naczynia stały na płasko łupanych kamieniach i obstawione były drobnymi kamieniami (ryc. 5C).

Inwentarz grobu nr 3:

Popielnica 1 — twarzowa, wyklejona do połowy; w pozostałościach skorup znajdują się ułamki nosa i łuków brwiowych. Brzusiec silnie baniasty, szyjka wyodrębniona, dość wysoka, stożkowata, u nasady znajduje się dookólna bruzda. Krawędź zniszczona, powierzchnia gładka, brunatna. Wymiary: zachowana wysokość 24,80 cm, średnica brzuśca 30 cm, średnica otworu 14,80 cm.

Pokrywa gliniana, stożkowata, o słabo zaznaczonej zakładce wewnętrznej, powierzchnia gładka, niezdobiona, barwy brunatnej. Wymiary: wys. 6,40 cm, średn. 14,40 cm (ryc. 6A).

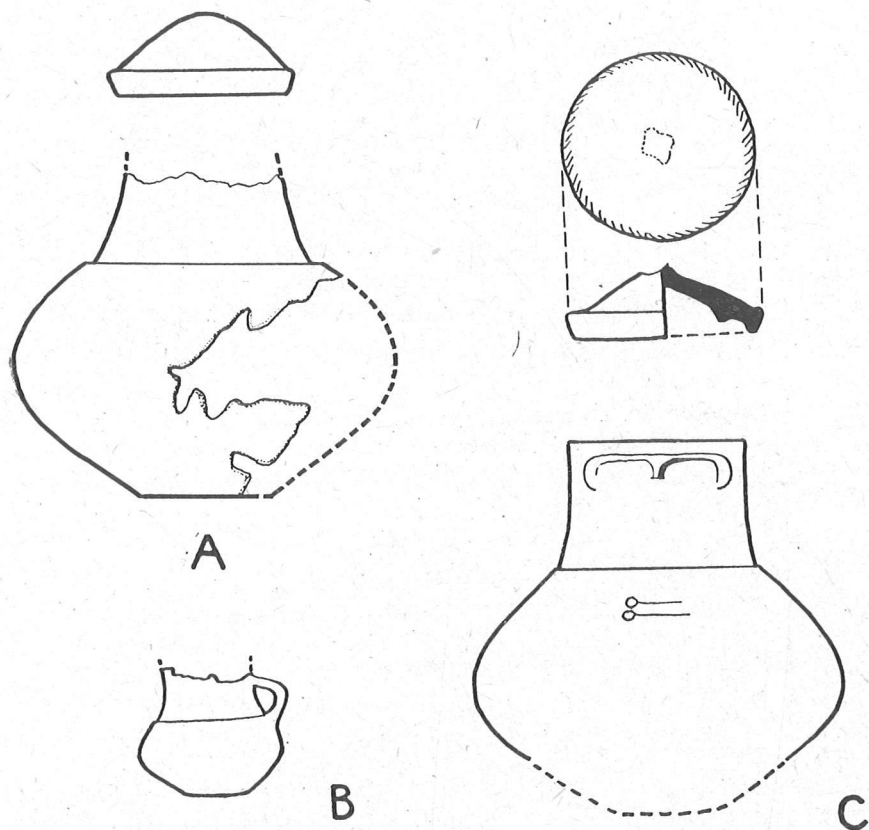
Popielnica 2 — twarzowa, uszkodzona w dolnej części, baniasta, z wysoką, cylindryczną szyjką i prosto ściętą krawędzią. W górnej części szyjki plastycznie zaznaczona twarz w postaci doklejonego nosa, łuków brwiowych i uszu. Poniżej na brzuścu znajduje się ornament dwóch rytych, równoległych leżących szpil z kulistymi główkami. Na przełomie szyjki i brzuśca przebiega słabo zaznaczona dookólna bruzda. Powierzchnia jest gładka, brunatna. Wymiary: średnica brzuśca 28,8 cm, średnica otworu 13,60 cm, wysokość szyjki 10 cm.

Pokrywa — wpuszczana, kształtu stożkowatego, z niską wewnętrzną zakładką. Wierzchołek zdobi małe, uszkodzone uszko, a brzeg — ukośne nacięcie. Powierzchnia gładka, brunatna. Wys. 5,20 cm, średn. 15,20 cm (ryc. 6C).

W obu wyżej opisanych naczyniach znajdowały się przepalone kości ludzkie.

Przystawka — dzbanek kształtu dwustożkowatego, z zaokrąglonym załomem brzuśca, szyjka wyodrębniona, dość wysoka, cylindryczna, krawędź

uszkodzona, ucho taśmowate dość szerokie, powierzchnia gładka barwy brunatnej. Wymiary: wysokość 10 cm, średnica brzośca 11,20 cm, otwór 6,80 cm (ryc. 6B).

Ryc. 6. Lublewo, pow. Lębork. A — popielnica gliniana zachowana fragmentarycznie, B — naczynie gliniane — przystawka, C — popielnica twarzowa z pokrywą, skala 1:6

Fig. 6. Lublewo, Lębork district. A — earthenware cinerary urn partially preserved, B — face urn with lid, C — clay pot — accessory, scale 1:6

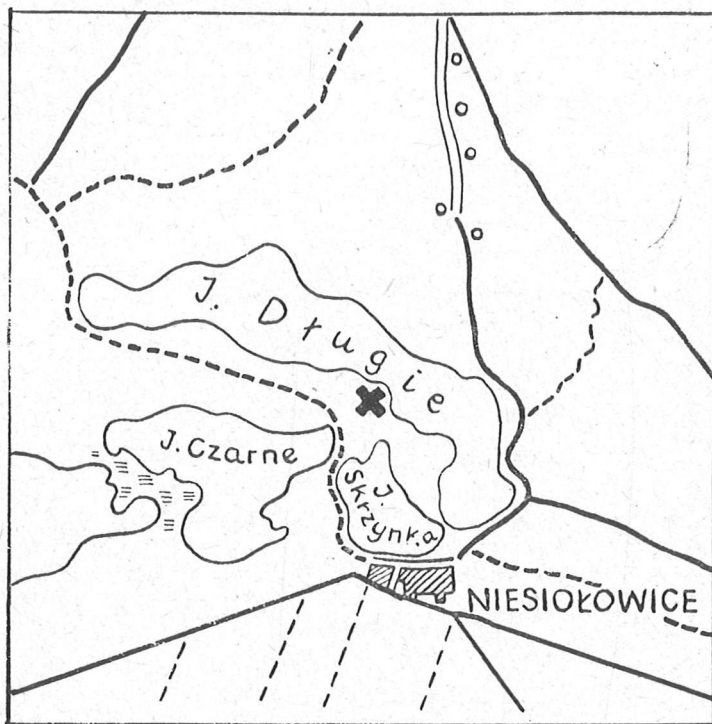
Wyżej opisane zabytki stanowią własność Muzeum Archeologicznego w Gdańsku i zainwentaryzowane są pod numerem 1967: 58.

Materiały uzyskane z dotychczasowych badań pozwoliły datować cmentarzysko w Lublewie na okres kultury wschodniopomorskiej. Według informacji udzielonych przez mieszkańców wsi pracownicy SHR Lublewo w ostatnich latach odkryli wiele grobów skrzynkowych, które wraz z inwentarzem uległy zniszczeniu.

W najbliższym sezonie wykopaliskowym przewiduje się dalszą kontynuację badań ratowniczych na cmentarzysku w Lublewie.

Niesiołowice, pow. Kartuszy

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku otrzymało w darze od dr Gracjana Posadzkiego i Wiktora Pawłowskiego z Sopotu przepalone kości ludzkie oraz 8 fragmentów ceramiki kultury wschodniopomorskiej. Powyższe zabytki pochodzą z grobu skrzynkowego, prawdopodobnie obłożonego kamieniami, zniszczonego w czasie orki. Grób ten znajdował się na małym wzniesieniu piaszczystym, należącym do gospodarza Witalisa Kulasiewicza, położonym na południowym brzegu Jeziora Długiego, w odległości 50 m od niego i około 600 m na południowy zachód od Niesiołowic (ryc. 7).

Ryc. 7. Niesiołowice, pow. Kartuszy. Plan sytuacyjny stanowiska, skala 1 : 25 000

Fig. 7. Niesiołowice, Kartuszy district. Site situation plan, scale 1 : 25 000

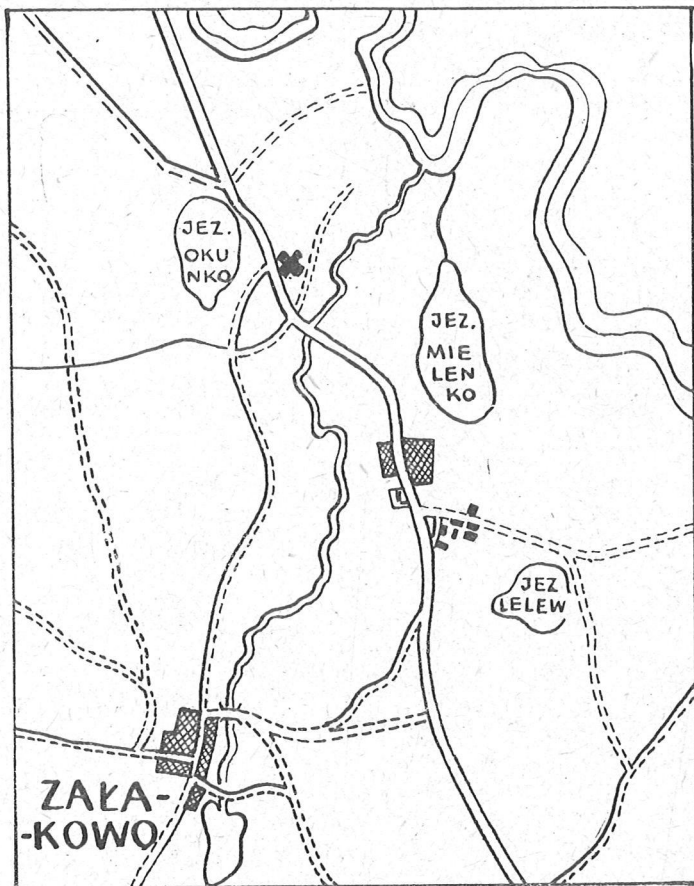
Pośród ceramiki można wyróżnić fragment płaskiego dna, śródścienne części naczynia oraz fragment półkulistej pokrywy o wklęsłej szyjce, zdobionej na wierzchołku dookólnym ornamentem dołków i nakłuć paznokcia. Powierzchnia gładka, barwy brunatnej.

Powyższe zabytki zainwentaryzowane są pod numerem 1967 : 38.

Załawowo, pow. Kartuszy

Latem 1966 roku do Muzeum Archeologicznego w Gdańsku wpłynęła wiadomość, że we wsi Załawowo, pow. Kartuszy, podczas wybierania piasku odkryto kilkanaście grobów skrzynkowych, które wraz z zawartością uległy zniszczeniu.

Powyższe cmentarzysko znajduje się na piaszczystym, zalesionym wznieśieniu, położonym po prawej stronie szosy, prowadzącej z Sierakowic do Lę-

Ryc. 8. Załawowo, pow. Kartuszy. Plan sytuacyjny stanowiska, skala 1 : 25 000

Fig. 8. Załawowo, Kartuszy district. Site situation plan, scale 1 : 25 000

borka, naprzeciw zabudowań gospodarza Leona Wenty (ryc. 8).

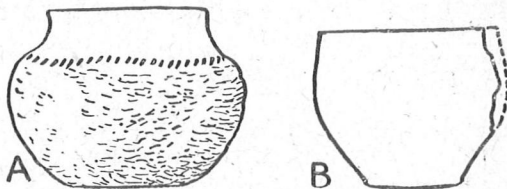
W wyniku uzyskanych szczegółowych informacji oraz przeprowadzenia badań ratowniczych przez pracownika Muzeum udało się uratować zaledwie dwie popielnice gliniane.

Popielnica 1, gliniana, baniasta, o krótkiej, wklęsłej szyjce i kra-

wędzi zaokrąglonej, wychylonej nieznacznie na zewnątrz. Powierzchnia brzuśca chropowata, szyjki — gładka; zdobi ją u nasady rząd ukośnych nakłuć. Dno jest słabo wyodrębnione, nieco wklęsłe, barwa jasnobrunatna. Wymiary: wysokość 18,8 cm, średnica brzuśca 24,8 cm, średnica otworu 16,8 cm, dno 12 cm (ryc. 9A).

Popielnica 2, częściowo zrekonstruowana, dwustożkowata z zaokrąglonym załomem brzuśca, o gładkiej nie ornamentowanej powierzchni. Wymiary: wysokość 16,8 cm, średnica dna 10 cm (ryc. 9B).

Obie popielnice datowane na okres wczesno- i środkowo lateński stanowią własność Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Zainwentaryzowane są pod numerem 1966 : 141.

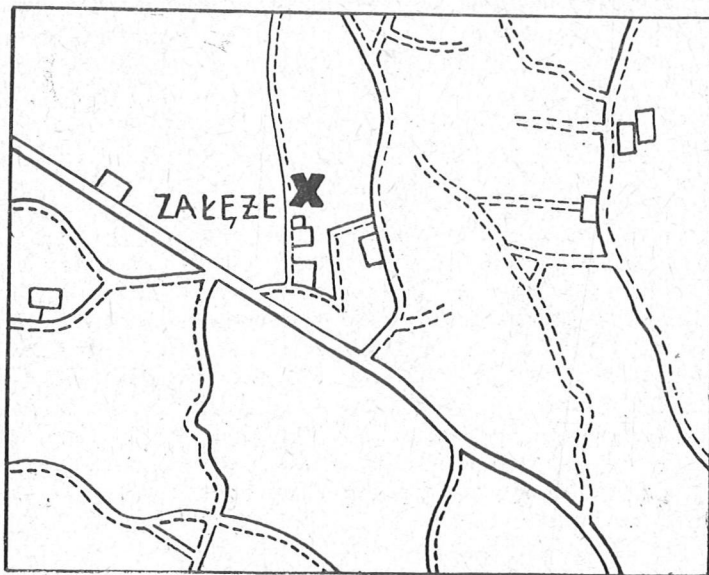

Ryc. 9. Załakowo, pow. Kartuszy. A — popielnica gliniana z grobu skrzynkowego, B — fragmentarycznie zachowana popielnica gliniana, skala 1 : 8

Fig. 9. Załakowo, Kartuszy district. A — earthenware cinerary urn from case grave, B — fragmentarily preserved earthenware cinerary urn, scale 1 : 8

Załęże, pow. Kartuszy

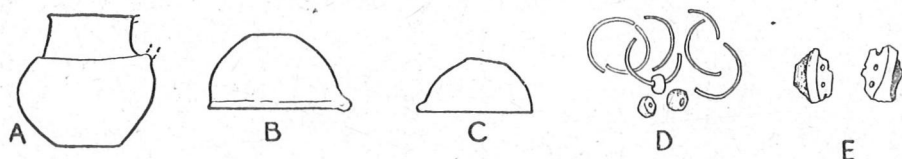
Gospodarz Augustyn Litwin powiadomił Szkołę Podstawową w Załężu, że na jego polu w czasie prac rolnych został odsłonięty i, niestety, zniszczony

Ryc. 10. Załęże, pow. Kartuszy. Plan sytuacyjny stanowiska, skala 1 : 25 000

Fig. 10. Załęże, Kartuszy district. Site situation plan, scale 1 : 25 000

grób skrzynkowy. Pole uprawne, na którym dokonano odkrycia, znajduje się w odległości 50 m na wschód od polnej drogi prowadzącej od szosy Gdańsk—Wejherowo do Kłosa i w odległości 70 m na północ od zabudowań wyżej wymienionego gospodarza (ryc. 10). Powiadomione o tym fakcie Muzeum Archeologiczne w Gdańsku wydelegowało na miejsce odkrycia pracownika, który zdołał uratować zaledwie następujące zabytki:

Ryc. 11. Zależę, pow. Kartuzy. A — dzbanek gliniany z utraconym uchem, B — misa gliniana z małym uchem, C — misa gliniana z guzkiem (skala 1:9), D — kolczyki brązowe z paciorkami, E — ucha fragmentarycznie zachowane (skala 1:4,5)
Fig. 11. Zależę, Kartuzi district. A — earthenware jar with broken handle, B — earthenware bowl with small handle, C — earthenware bowl with nodule (scale 1:9), D — bronze ear-ring with beads, E — fragmentarily preserved handle (scale 1:4,5)

1. Dzbanek gliniany, dwustożkowaty, z zaokrąglonym brzuścem, szyjką stożkową i brzegiem odchylonym nieco na zewnątrz; posiada utracone ucho. Powierzchnia gładka, barwy jasnobrunatnej. Wymiary: wysokość 16 cm, średnica brzuśca 16 cm, średnica otworu 10 cm, dno 8 cm (ryc. 11A).

2. Fragmenty popielnicy glinianej o zachowanej dość wysokiej, cylindrycznej szyjce; powierzchnia gładka, czerniona, średnica otworu 10,6 cm,

3. Misa gliniana, głęboka, półkulista z wklęsłą szyjką i małym uszkiem poziomo przekłutym, znajdującym się u krawędzi. Powierzchnia gładka, barwy szarobrunatnej. Wymiary: wysokość 8,4 cm, średnica otworu 16 cm (ryc. 11B).

4. Misa glinana, stożkowata, głęboka, posiadająca nieduży guzek przy krawędzi, powierzchnia gładka, barwy jasnobrunatnej. Wymiary: wysokość 6,40 cm, średnica otworu 12,8 cm (ryc. 11C).

5. Kolczyki brązowe, zachowane fragmentarycznie, wykonane z cienkiego drutu o średnicy 0,1 cm. Na niektórych z nich nanizane były paciorki bursztynowe, kształtu kolistego, posiadające wymiary: średn. 1,3—0,8 cm, średn. otworu 0,2—0,5 cm (ryc. 11D).

6. Dwa ucha zachowane fragmentarycznie, potrójnie poziomo przekłute (ryc. 11E).

7. Przepalone kości ludzkie.

Wszystkie wyżej opisane zabytki datowane na okres kultury wschodniopomorskiej są zainwentaryzowane pod numerem 1966:150.